

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ · УРОК 48

Культурне й релігійне життя на західноукраїнських землях.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Тема уроку: Культурне й релігійне життя на західноукраїнських землях. Українські політичні організації на західноукраїнських землях.

Матеріал подано стисло й структуровано: становище українців у різних державах, політика урядів, форми самоорганізації, ключові події, дати, поняття та постаті.

Культура як спосіб національного самозбереження

Головне. В умовах іноземного панування школа, преса, наука, мистецтво, громадські товариства і церква допомагали зберігати українську мову, історичну пам'ять та національну солідарність.

Сфера	Осередки та діячі
Освіта і наука	У 1921–1925 рр. у Львові діяв Український таємний університет; НТШ залишалося важливим науковим осередком. У Празі працювали Український вільний університет, Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова та Українська господарська академія.
Шкільництво	У Польщі мережа українських шкіл скорочувалася, «Рідна школа» створювала приватні заклади; у Румунії до 1927 р. українські школи закрили або румунізували.
Література й преса	Виходили «Діло», «Літературно-науковий вісник», «Назустріч»; творили Василь Стефаник, Ольга Кобилянська, Богдан-Ігор Антонич, Улас Самчук, Євген Маланюк, Олег Ольжич, Олена Теліга.
Образотворче мистецтво	Іван Труш, Олекса Новаківський, Олена Кульчицька, Петро Холодний; 1930 р. створено Асоціацію незалежних українських митців.
Театр і музика	Осередки — Львів, Станіславів, Чернівці; композитори Станіслав Людкевич, Василь Барвінський, Філарет Колесса.

Релігійне життя та еміграція

Напрям	Зміст
УГКЦ у Галичині	Митрополит Андрій Шептицький та УГКЦ були важливими духовними й суспільними опорами українства.
Православні у Польщі	У 1937–1939 рр. православні українці Холмщини й Волині зазнавали ревіндикаційної кампанії.
Церква в Румунії	Українські церковні структури зазнавали румунізації та переслідувань.
Політична еміграція	Після поразки визвольних змагань Прага, Варшава та інші європейські центри зберігали українські освітні, наукові й політичні інституції.

Еміграційні центри стали містком між поколіннями українського державницького руху та важливою частиною культурного життя міжвоєнної доби.

Ключові дати

1921–1925

Український таємний університет у Львові.

1921

Заснування Українського вільного університету; згодом працював у Празі.

1922–1935

Українська господарська академія у Подєбрадах.

1923–1933

Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова у Празі.

1930

Створення Асоціації незалежних українських митців.

1937–1939

Ревіндикаційна кампанія проти православних на Холмщині та Волині.

Українські політичні організації

Головне. Український політичний рух у Польщі був різноманітним: від легальної парламентської боротьби до підпільного революційного націоналізму.

Організація	Рік / лідери	Програма і методи
УНДО	1925; Дмитро Левицький, Василь Мудрий, Степан Баран	Найвпливовіша легальна українська партія; конституційна демократія, парламентська боротьба, орієнтація на незалежність України.
КПЗУ	Діяла підпільно як частина Компартії Польщі	Прорадянська орієнтація; вплив зростав у 1920-х, але Голодомор і репресії підірвали радянофільські настрої; 1938 р. партію розпущено.
УВО	1920; Євген Коновалець	Підпільна військово-політична організація; мета — самостійна соборна Україна; використовувала саботаж, експропріації й політичний терор.
ОУН	1929, Відень; Євген Коновалець	Об'єднала націоналістичні організації; поєднувала пропаганду, організаційну роботу, саботаж і політичний терор.

Причини радикалізації та інтегральний націоналізм

На радикалізацію частини молоді впливали поразка визвольних змагань, бездержавність, полонізація, осадництво, пацифікація, розчарування у можливості компромісу та крах прорадянських ілюзій після Голодомору й репресій у СРСР.

Інтегральний націоналізм, пов'язаний з ідеями Дмитра Донцова, проголошував національну державу найвищою політичною цінністю, а шляхом до неї — національну революцію.

Критичний висновок. Політичне насильство привертало увагу до українського питання, але водночас спричиняло жертви, репресії та поглиблювало конфлікт.

Ключові дати й постаті

1920

Створення УВО на чолі з Євгеном Коновальцем.

1925

Створення УНДО.

1929

Заснування ОУН у Відні.

1934

Убивство міністра внутрішніх справ Польщі Броніслава Перацького членами ОУН.

1935–1936

Варшавський і Львівський процеси над діячами ОУН.

23.05.1938

Загибель Євгена Коновальця у Роттердамі внаслідок спецоперації НКВС.

УНДО Українське національно-демократичне об'єднання — найбільша легальна українська партія у Польщі.

УВО Українська військова організація — підпільна організація, створена 1920 р.

ОУН Організація українських націоналістів, створена 1929 р. у Відні.

Атентат Політичний замах.

Євген Коновалець Керівник УВО, перший голова Проводу ОУН.

Підсумок уроку

Культурні, церковні, освітні та політичні інституції стали головними формами збереження української ідентичності й боротьби за національні права. Водночас політичний рух мав різні стратегії — від парламентської діяльності до радикального підпілля.